

Wijzer worden van je dwaalwegen is de genade dat je niet volmaakt hoeft te zijn

Wachten is vervelend en omwegen kosten tijd. Tegelijk hebben ze hun eigen nut; ze zijn leerzaam. De omzwervingen in het Oude Testament laten dat zien. Bijscholing gebeurt kennelijk tijdens omwegen en in de woestijn.

Essay
Klaas Spronk

De Spreukendichter houdt ons de volgende wijsheid voor: ‘Ken Hem in al uw wegen, dan zal Hij uw paden recht maken’ (Spreuken 3:6, NBG-vertaling 1951). De Bijbel staat vol van verhalen over de kromme paden en de omwegen die mensen in hun onnozelheid en soms in hun boosaardigheid bewandelen. Daarmee bevestigen ze het gelovige inzicht uit het boek Spreuken. Die verhalen maken ons echter ook wijzer en ze geven ons te denken: moet je om wijs te worden juist ook niet omwegen durven gaan?

Als je heel de Bijbel leest of - wat vaker voor zal komen - het begin en het eind, dan zie je dat de Bijbel in het boek Openbaring afsluit met een verwijzing naar het begin. In Openbaring 22 vertelt Johannes hoe in zijn visioen het nieuwe Jeruzalem op de nieuwe aarde eruit ziet. Het lijkt sprekend op de hof van Eden zoals beschreven in Genesis 2. Hij gaat zelfs nog een stap verder terug als hij schrijft dat er geen zon meer nodig is; God zelf zal de zaligen verlichten. We zijn dan dus terug tot vóór het moment dat God met zijn schepping begon. Alles wat er daarna gebeurde was een omweg.

Het is een vreemde gedachte dat volgens de Bijbel God in feite dus zelf achteraf moet vaststellen dat zijn schepping een omweg en misschien zelfs een dwaalweg was. Volgens het vloedverhaal in Genesis 6 was God al na enkele generaties van menselijk zondig gedrag tot deze conclusie gekomen. Het speelt hem – zo staat er letterlijk in Genesis 6: 6 – dat hij de mensen gemaakt had. Het is dat Hij voor Noach en zijn familie een uitzondering maakt en dat Hij na de vloed toch maar weer de hand over het hart streek, anders zou het experiment al veel eerder zijn gestopt. Nu wordt het voortgezet en geeft God extra spelregels om te zorgen dat de mens het beter doet.

Dat zal echter niets veranderen aan de trend die bij Adam en Eva werd ingezet. Mensen zien wetten nu eenmaal als grenzen die overschreden kunnen worden. Ze zullen het ook niet nalaten om dat te doen. Ze kunnen weten dat ze daarmee risico’s lopen, maar ze weten ook dat ze er wijzer door zullen worden. De slang fluisterde dat Eva ook al in. Je kunt niet zeggen dat hij ongelijk had, maar hij had er wel duidelijker bij moeten zeggen dat de bijkomende schade en schande groot zouden zijn.

Het beloofde land
Wanneer God volgens Genesis 12: 1-3 aan Abram de opdracht geeft om te gaan naar het land dat Hij hem zal wijzen, noemt Hij hem nog niet precies de bestemming. De weg die Abram kiest is de weg die zijn vader Terach genomen had.

In Genesis 11: 31 lezen we dat hij Abram en de rest van zijn familie meenam op weg naar Kanaän. Ze waren blijven steken in het Noord-Syrische Haran. Op aansporing van God vervolgt Abram dus de weg van zijn vader. Zo werkt dat vaak in de praktijk: je gaat in het spoor van je ouders. Voordat Abram uiteindelijk bereikt wat hem beloofd is – land dat hij zijn bezitting mag noemen en familie aan wie hij het kan doorgeven – heeft hij nog een lange weg te gaan.

Dat begint direct al met een omweg naar Egypte. Nog maar net heeft hij Kanaän bereikt of hij moet er alweer weg vanwege een hon-

Alles wat er na de schepping gebeurde zou je kunnen zien als een omweg

gersnood. Zo leert hij dat Kanaän niet het paradijs is, en hij leert tijdens de omweg ook veel over zichzelf en over God. Hij durft er niet op te vertrouwen dat hij veilig is in Egypte, want hij is bang dat ze hem daar zullen doden om zijn mooie vrouw. Met een leugentje om bestwil denkt hij zich te kunnen redden, om uiteindelijk te ontdekken dat alleen God garant staat voor zijn veiligheid.

Abram is hardleers. Later maakt hij dezelfde fout (zie Genesis 20). En dat geldt ook voor zijn nageslacht. Wanneer Isaak vanwege een hongersnood de omweg via de Filistijnen moet maken, doet hij precies hetzelfde als zijn vader vanuit dezelfde angst vanwege zijn mooie vrouw.

Via Egypte
Isaaks zoon Jakob, die ook niet terugschrikt voor een leugen op zijn tijd, heeft heel andere en nog veel langere omwegen te gaan, maar eveneens leerzame. Eerst moet hij voor zijn zoon broer Esau vluchten naar Haran. Hij is dus in zekere zin terug bij af. Maar onderweg leert hij veel over God en ook over zichzelf. Eenmaal terug in het beloofde land begint er opnieuw een lange omweg. En ook nu loopt die via Egypte. Zijn zoon Jozef gaat hem daarbij op indrukwekkende wijze voor.

Het is geen toeval dat Jozef en Maria volgens Matteüs 2: 13-23 de omweg via Egypte nemen van Betlehem naar Nazaret. Egypte is dé plaats om wijzer te worden over machthebbers en de manier waarop zij hun macht gebruiken. Dat is ook de situatie waarin je wijzer wordt

De juiste weg leer je het beste kennen als je ook eens een zijpad inslaat - dat is heel Bijbels. Foto: Shutterstock

over God en leert hoezeer je op die God kunt vertrouwen.

Bijscholing en dus nieuwe omwegen blijken steeds weer onvermijdelijk. De weg van het volk Israël vanuit Egypte terug naar het beloofde land was ook zo’n lange omweg: veertig jaar door de woestijn.

Het had natuurlijk veel sneller gekund, maar gebrek aan vertrouwen brak hen op. Ze hadden blijkbaar nog niet genoeg geleerd van de manier waarop God zijn volk had bevrijd uit de handen van het machtige Egypte. Geconfronteerd met de macht van de Kanaänieten weten de Israëlieten weer niet waar ze het zoeken moeten. En ze krijgen bijles in de woestijn.

Achteraf mogen ze daar best wel dankbaar voor zijn – net zoals Jakob en zijn zonen achteraf kunnen vaststellen dat alles wat er aan en met Jozef was gebeurd bijzonder goed had uitgepakt. Men kon er de hand van God in zien. Een soort cadeau waar ze allemaal beter en wijzer van waren geworden.

In de woestijn zal Israël veel wijsheid opdoen. Het is plaats waar het via Mozes Gods wet ontvangt. God had na de vloed leefregels gegeven, zodat de mensen konden leren zich voortaan beter te gedragen. In de woestijn krijgt Israël vervolgens de nadere toelichting die noodzakelijk blijkt voor hardleerse mensen als wij zijn.

Israël was nog niet uitgeleerd.

In de woestijn krijgt Israël de toelichting die noodzakelijk blijkt voor hardleerse mensen als wij zijn

Het zal nog vele leerzame omwegen moeten maken. Een belangrijke en heel zware omweg voert het volk zelfs terug naar Babel, de plaats waar ooit Abram vandaan ging.

Zelfs Jezus moet nog omwegen gaan. Voordat Hij er op uittrekt en zich bekend maakt als de messias, moet Hij als een zoon van Israël veertig dagen door de woestijn. Daar leert Hij de duivel kennen en ook zichzelf in zijn relatie tot God.

Zoals duidelijk geworden moge zijn is het goed om het begin van het levensverhaal van Jezus te lezen tegen de achtergrond van het verhaal van Israël en de leerzame omwegen die het heeft moeten gaan om zichzelf in de relatie met God beter te leren kennen.

Die lijn kunnen we ook doortrek-

ken naar de volgelingen van Jezus Christus als ‘mensen van de weg’ (Handelingen 9:2). De weg die zij gaan is zelden een rechte weg. Dat kun je al zien aan Saulus/Paulus die volgens datzelfde hoofdstuk in het boek Handelingen die mensen nog vervolgde. Juist die omweg was voor Paulus bepalend voor zijn verdere leven.

Eigen route
Wie kijkt naar de geschiedenis van de christelijke kerk zal ook de nodige omwegen en dwaalwegen ontwaren. Daar kunnen we van leren. Wie ze niet ziet of meent dat zijn of haar eigen route een rechte weg is, moet misschien nog eens beter kijken. Het zou jammer zijn als je de kans mist om wijzer te worden van je dwaalwegen, want je mag het ook als een genade zien dat je niet volmaakt hoeft te zijn. Het geldt volgens Psalm 18: 30 wel van Gods weg dat Hij volmaakt is en uiteindelijk ziet Jezus dat ook wat betreft zijn volgelingen voor zich: ‘Jullie zullen volmaakt zijn zoals je hemelse Vader’ (Matteüs 5: 48).

Maar we zijn nog onderweg en de juiste weg leer je het beste kennen als je ook eens een zijpad inslaat. Dat is heel Bijbels.

Prof. dr. Klaas Spronk is hoogle-
raar Oude Testament aan de
Protestantse Theologische Uni-
versiteit (PThU)